

Gods Woord in de Schrift

Dekenale conferentietekst

Het Tweede Vaticaans Concilie opende voor de gelovigen de weg naar de Schrift. "In de heilige boeken treedt de Vader die in de hemel is liefdevol zijn kinderen tegemoet en spreekt met hen. Zo groot is de macht en de kracht van het woord van God dat het voor de Kerk het steunpunt en de levenskracht is en voor de kinderen van de Kerk de kern van hun geloof, de spijs voor hun ziel en de zuivere en bestendige bron van hun geestelijk leven" (Dei Verbum, 21). Deze herontdekking van het Woord is een genadekans én een uitdaging voor onze kerk.

Een vreemd boek

Omgaan met de Schrift is in onze cultuur niet vanzelfsprekend. De Bijbel is een vreemd boek, ook voor veel gelovigen. Als pastores, verantwoordelijken en catecheten voelen wij vaak een onmacht om de Schrift ter sprake te brengen. Er zijn zoveel vragen. In welke zin is dit boek "Woord van God"? Is alles wat daar beschreven wordt "waar gebeurd"? Is dit nog wel begrijpbaar en relevant voor mensen van deze tijd? Wat is de relatie van die oude teksten met onze ervaringen?

Willen we in de dekenaten en parochies de bijbel meer ontsluiten, dan mogen we die fundamentele vragen niet uit de weg gaan. De brochure "God ontmoeten in zijn woord" is hierbij een goede hulp. Lectuur, gesprek aan de hand van de vragen na elk hoofdstuk helpt ons als verantwoordelijken om het unieke karakter van de Schrift nog beter te ontdekken en te verwoorden. Het is noodzakelijk dat we eerst zelf tot verdiept inzicht komen. Dat is de voorwaarde om in de predikatie, in vormingsmomenten, in pastorale gesprekken, in gespreksmomenten allerhande in bewegingen te getuigen over en vanuit de levenwekkende kracht van het Woord.

Communicatie

Als wij de Bijbel "Woord van God" noemen dan gaan wij ervan uit dat God communicatie zoekt aan te gaan met mensen. Hij maakt zich kenbaar, spreekt en hoopt op antwoord.

Deze God hebben de joden herkend, niet in de altijd weerkerende fenomenen van de natuur of van het leven, maar in eenmalige, particuliere gebeurtenissen. Van de uittocht uit Egypte over het koningschap van David, de terugkeer uit de ballingschap tot de Maccabeeën: telkens weer herkende het volk van Israël de bevrijdende stem van God. Gods Woord: dat zijn precies deze bijzondere historische ervaringen. Telkens weer, onverhoopt, ontsluit zich leven en perspectief midden dood en wanhoop. In het leven, het spreken en handelen, de dood en opstanding van Jezus sprak God zijn volle en samengebalde Woord. Op een unieke wijze is hiermee Gods verbondenheid met mensen bevestigd.

Dit eigenlijke "Woord" van God werd doorverteld en uiteindelijk in schamele mensenwoorden

vastgelegd. De Bijbel is in mensentaal geschreven. Zoveel is duidelijk. Alle menselijke vragen, zorgen, vreugde, verdriet, ... komen erin aan bod. Er wordt gestreden en bemind, geprezen en gescholden. Sommige teksten zijn zeer kunstzinnig opgebouwd. Ze zijn van een hoog literair gehalte. Andere teksten zijn eerder ruw en onbehouwen van stijl. Ontelbaar veel handen hebben geschreven aan de Bijbel, doorheen een periode van meer dan tien eeuwen. Ontelbaar vele mondeling overgeleverde tradities zijn erin terechtgekomen. Dat is de Bijbel: een bijna onontwaaarbaar kluwen, een mengvat van genres en tradities.

De Bijbel is dus Woord van God in een indirecte, bemiddelde zin. Het is Gods spreken in de geschiedenis, door mensen interpreterend ervaren, interpreterend overgeleverd in confrontatie met nieuwe ervaringscontexten, en tenslotte in schriftelijke interpretatie vastgelegd.

Maar de Bijbel is wel het unieke getuigenis van, en onze enige toegang tot het Woord van God gesproken in de geschiedenis van Israël en in Jezus Christus. De bijbelse geschriften kunnen niet vervangen worden door eender welk ander geschrift. Zij zijn de norm en het fundament voor ons geloof.

Omdat Gods Woord in een historisch zeer bepaalde vorm aan ons overgeleverd is, zal er nood zijn aan een gepast interpreterend omgaan (een hermeneutiek). Dit is de rijkdom van Gods Woord in de Schrift. Het zit niet eens en voor altijd opgesloten in gedrukte letters en lederen kaffen. Het is levend en krachtig. Het wordt echter maar tenvolle Gods Woord wanneer iedere tijd opnieuw mensen het proces van interpretatie verder zetten, en het Woord als levenwekkende realiteit beleven en doorgeven aan anderen. Het is een openbarende gebeuren: een proces van lezen, luisteren, overwegen, interpreteren, bidden en handelen. Een communicatie tussen God en lezer of toehoorder. Daarbij speelt de geschreven tekst een onvervangbare maar bemiddelende rol, biedt taal en context en perspectief.

Dit proces is niet eenvoudig. Het veronderstelt dat wij thuiskomen in de dynamiek van de bijbeltekst en de onderliggende historische ervaringscontext. Vervolgens is er een fase van overweging nodig. Hierbij wordt de tekst en de context van toen geconfronteerd met de actuele situatie. Hoe raakt het handelen en spreken van God mijn bestaan nu? Als die twee stappen gezet zijn kan ik antwoorden in gebed en in levenswijze.

Lectio divina

In een commentaar op het Hooglied zegt Bernardus van Clairvaux: "Ik moet putten aan de bron en te drinken geven. Dat kan ik niet doen door haastig de tekst te doorlopen" (In Cant. Cant. Sermo 16,1). Bijbellezing is inderdaad een kwestie van geduld, en van herhaling. Het is als wandelen door een donker woud volgens Bernardus. Pas na grondige lezing kom je op de hoogvlakte. Dat is de tijd van meditatie en interpretatie. Geraakt door Gods Woord kan ik dan antwoorden in gebed, en in levensstijl. Pas dan, nadat hij geput heeft bij de bron, kan Bernardus ook meedelen en neerschrijven hoe hij geraakt is. Hij kan maar te drinken geven aan anderen waar hijzelf van vervuld werd bij de Bron.

Van oudsher geschiedt dit dynamische proces van communicatie tussen God en mensen in de kerk door middel van de "lectio divina". Collectief en individueel plaatsen christenen zich al eeuwenlang onder het Woord dat van in den beginne is. Zij luisteren en lezen. In tweede instantie overwegen zij en interpreteren. Ten derde antwoorden zij biddend, maar ook door hun zijn en door hun handelen.

Het is een genadekans maar ook een grote uitdaging voor onze geloofsgemeenschappen om

deze vorm van geestelijke lezing te ontdekken. Volgens Enzo Bianchi bestaat er geen christelijk leven zonder geestelijk leven. Geestelijk leven is een leven dat geleid wordt door Gods Geest. Wie in God gelooft moet God ook ervaren. Het mag voor hem niet volstaan juiste ideeën over God te hebben. De fundamentele opdracht die de kerk moet opnemen tegenover haar gelovigen is hen brengen tot een ervaring van God, tot een leven in relatie met God. Deze persoonlijke relatie wordt beleefd in een context van gemeenschap en is gebouwd op het horen van Gods Woord in de Schrift. Zij is gevormd door de eucharistie en vindt haar uitdrukking in een leven van geloof, hoop en liefde.

In drie stappen

De **lezing** van de tekst is de eerste belangrijke stap. Men kan de tekst in stilte lezen. Luidop voorlezen kan ook aangewezen zijn. Zeker bij een gezamenlijke bijbelsessie. De bijbel is in oorsprong vooral een voorleesboek. Lezen en luisteren vergt concentratie. Het vraagt ook de nodige tijd. In de drukte van het leven en van vergaderingen en pastorale activiteiten dringt zich een geestelijke hygiëne en onthaasting op. Een icoon, een brandende kaars kunnen de nodige sfeer scheppen. Een stiltemoment vóór de lezing helpt om tot rust te komen. Houd bij de lezing altijd rekening met de context. We zijn helaas gewoon geraakt aan een puur fragmentarische lezing van de Schrift. Als we de parabel van de barmhartige Samaritaan lezen uit Lc 10 is het goed te weten dat de voorgaande perikoop de vraag van een wetgeleerde bevat naar het voornaamste gebod. En dat het dubbelgebod van liefde tot God en de naaste als antwoord uit de bus komt. En na de parabel volgt de perikoop van Jezus bij Marta en Maria. Bovendien is het aangewezen om de hele context van het evangelie volgens Lucas voor ogen te houden. Een goede bijbeluitgave, met degelijke inleidingen bij elk bijbelboek, en schematische overzichten van de opbouw is een belangrijke hulp. De Willibrorduitgave van 1995 en de Nieuwe Bijbelvertaling met inleidingen en commentaar (uitgave mét deuterocanonieke boeken) zijn aan te bevelen. Heeft men een afdruk of kopie van de perikoop ter beschikking, dan kan men ook iets aanduiden in de tekst. Let ook op de opbouw en de structuur van de perikoop. De opbouw van de passage, de herhaling van bepaalde woorden, de handelende personen, de tijden van de werkwoorden... dat alles is meestal veelzeggend. Bij het proberen verstaan van de tekst speelt de historische en literaire achtergrond ook een rol. De historisch-kritische exegetische leert ons heelwat over de traditie- en redactiegeschiedenis van de bijbel, over genres en literaire vormen. De commentaren en voetnoten in een goede bijbeluitgave verschaffen meestal in beknopte vorm de nodige informatie. Let ook op het apparaat met verwijzingen naar parallelplaatsen en naar verbanden tussen Oud en Nieuw Testament. Voor wie dieper wil graven kunnen het tweedelige Internationaal Commentaar op de bijbel of andere meer uitvoerige commentaren behulpzaam zijn. Uiteraard is de lectio divina geen exegetische analyse. Eenzijdigheid bij de overweging is niet wenselijk: intellectualisme, puur subjectieve interpretatie, litteralisme, overtrokken spiritualisme, moraliserende of functionele beschouwingen verhinderen de Godsrelatie veeleer dan ze te bevorderen. Willem van Saint-Thierry schreef in zijn Gulden Brief : "De Schriften willen gelezen en begrepen worden in dezelfde Geest als waarin ze werden geschreven" (*Epistola ad fratres montis Dei*, 121). En het is die Geest die mensen inspireert en vanuit het oude verhaal licht werpt op de actuele situatie.

De lezing kan je beschouwen als verkenning van de tekst in zijn horizontale dimensie. In de tweede stap, de **overweging**, is het de verticale dimensie die primeert. Wat wil God mij zeggen? Laat je meedrijven in de dynamiek van het verhaal. Niet als buitenstaander, maar door je te identificeren met de leerlingen, met Jezus, met andere personages ervaar je dat je betrokken bent in het verhaal van God en zijn mensen. God roept je op en wil je hart raken. De Engelse theoloog Ramsey spreekt van een "disclosure"-ervaring. Doorheen het mensenwoord breekt het eeuwige Woord je bestaan binnen. Je wordt voor een keuze geplaatst.

Geraakt door Gods Woord kan de mens antwoorden. Het wederwoord is het jawoord van het geloof. Lezing en mediterende interpretatie monden uit in het **gebed** en in een christelijke levensstijl. "Luister niet alleen naar het Woord, maar handel er ook naar" (Jak 1,22).

De driemaal drie methode

Een eenvoudige maar vruchtbare vorm van lectio divina in groep is de driemaal drie methode. Ze werd ontwikkeld in het Filippijnse Vigan. Frans Lefevre beschrijft ze in zijn boekje "Open de Bijbel" (Halewijn, 1998, p. 59-64). Ze bestaat uit drie fasen met telkens drie momenten. De eerste fase is die van de tekst. Hier is de vraag wat mij in de tekst treft. Eerst wordt de tekst luidop voorgelezen, vervolgens is er een stille tijd met overweging, en dan een moment van meedelen. Men zegt gewoon waardoor men getroffen is bij de lezing, zonder uitleg te geven, en zonder op elkaar te reageren: "In vers... treft mij...". De tweede fase is die van het woord. Hier is de vraag : wat wil God mij in deze bijbeltekst zeggen? Eerst wordt de tekst opnieuw luidop voorgelezen, dan volgt er een moment van overweging, en opnieuw een moment van meedelen, volgens dezelfde principes als in de eerste fase. Men kan zeggen: "De Heer zegt mij...". De derde fase is die van het antwoord. De vraag is hier: welk antwoord geef ik op Gods uitnodiging? Eerst wordt de tekst een derde keer luidop voorgelezen. Na de overweging krijgt elk de kans om hetzij een gebed te formuleren, hetzij een voornemen. Men reageert in geen enkele van de drie fasen rechtstreeks op wat anderen zeggen. Maar uiteraard groeit er in de loop van de sessie een rijkdom aan gemeenschappelijk gedragen geloofservaring. Het is van belang dat een goede moderator waakt over het evenwichtige verloop van de contemplatieve lezing. Na het inhoudelijke gebeuren er nog gelegenheid voor een gezellig samenzijn en wat napraten.

Een waaier aan mogelijkheden

Bidden met de Schrift leer je niet van vandaag op morgen. De weg van de geleidelijkheid is ook hier de beste weg. De goede raad van Bernardus kan ons helpen. Laten we als pastores en geëngageerden zelf bij de Bron gaan zitten. We kunnen slechts delen van de overvloed die we zelf telkens weer ontvangen. In ons individuele leven en in onze samenkomsten (parochieploegen, dekenale conferenties, liturgische werkgroepen, catechisten...) kunnen we de lectio divina op geregelde tijdstippen een plaats geven. Dat zal niet vanzelf gaan. Er zijn barrières van praktische en van mentale aard. En toch is dit van levensbelang voor ons eigen geloof, voor ons functioneren in de kerk, en voor de opbouw van de geloofsgemeenschap. De zondag- en weekdagliturgie biedt ons alleszins een leesrooster aan. Het getijdengebed biedt een kader voor de lectio divina. Er is dus geen extra werk om bezinningsteksten, lezingen en liederen bij elkaar te rapen.

In sommige dekenaten zijn er al jarenlang bijbel- en gebedsgroepen. Soms wordt er in die groepen gewerkt volgens een schema dat gelijkenis vertoont met dat van de lectio divina. Van hen kunnen we zeker leren. Waar er geen dergelijke groepen bestaan kan er een bijbelgroep opgericht worden die bijvoorbeeld eens per maand samenkomt en rond het evangelie of de lezingen van de komende zondag samenzit. Ook voor de predikanten kan zo'n sessie een rijkdom aan inspiratie bieden.

In een tiental dekenaten is het WeG-project al doorgevoerd. De zogenaamde GBL-groepen (geloof, bijbel en leven) die op geregelde tijdstippen samenkomen hanteren een vorm van lectio divina. Voor de deelnemers is dit in het begin meestal een totaal nieuwe ervaring.

In de sacramentencatechese kan dit omgaan met de schrift ook een plaats krijgen. Waarom zouden vormsel- of doopcatecheten niet eens tijd maken om een bijbeltekst die in catechese of viering aan bod komt zelf biddend te overwegen? In bepaalde contexten kunnen vormelingen ook stapsgewijs ingewijd worden in een eenvoudige vorm van contemplatieve dialoog. Dit kan op een wat creatieve wijze aan een vorm van bibliodrama gekoppeld worden (bijvoorbeeld de lege stoel). Dat zou hen minstens leren dat de Schrift met hun leven te maken heeft.

In aansluiting bij de eucharistie op de zondag of de vooravond zijn er ook mogelijkheden. Wat te denken van een drietal bijeenkomsten per jaar waarbij allen die meevieren, ook de vormelingen, eerste communicanten en hun ouders worden uitgenodigd anderhalf uur voor de viering. Rond de lezingen van de betreffende zondag wordt in verschillende groepen gewerkt. Na de viering is er een ontmoeting met een drankje.

In het dekenaat kan een gebedsweek ingericht worden. Enkele begeleiders kunnen geïnteresseerden een weeklang elke dag op weg zetten met een bijbeltekst. Het is een leerschool voor bidden met de Schrift.

Bidden met de Schrift doet ook vragen rijzen naar inzicht in de Schrift. Bij de fase van de "lezing" is dit aspect onontbeerlijk. Daarom is het van belang om ons te vormen. De exegetische vakken op het HIGW te Gent, een dekenale vormingsreeks rond één of ander bijbelboek, persoonlijke lectuur, bijbelsessies met aandacht voor historische en literaire achtergronden zijn de noodzakelijke voedingsbodem voor de geestelijke lezing.

Opdat wij in hoop zouden leven

In zijn brief aan de christenen van Rome schrijft Paulus: "Alles wat eertijds is opgeschreven, werd opgeschreven tot onze lering, opdat wij door de volharding en de vertroosting die wij putten uit de Schrift, in hoop zouden leven. God, die de volharding en de vertroosting schenkt, verlene u ook de eensgezindheid, die u in Christus past, opdat u één van hart en uit één mond de God en Vader van onze Heer Jezus Christus verheerlijkt" (Rom 15,4-6).

De Schrift leren lezen als woord waardoor God mijn hart hier en nu wil raken. In de leerschool van het geloof is dit een wezenlijke stap. In de opbouw van de kerk een onmisbaar gegeven.

Hans Vandenholen